

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (<i>Παντελής Γεωργογιάννης</i>)	19
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	23
Διατύπωση του προβλήματος	25
Οριοθέτηση του προβλήματος	28
Αναγκαιότητα και χρησιμότητα της έρευνας	29
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	31
2. ΘΕΩΡΙΑ	33
2.1. Εισαγωγή	33
2.2. Αποσαφήνιση βασικών εννοιών	33
2.2.1. Διαπολιτισμικότητα	33
2.2.2. Διαπολιτισμική Επικοινωνία	34
2.2.3. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	34
2.2.4. Υποκειμενικότητα	35
2.2.5. Υποκειμενοποίηση	36
2.2.6. Διαμεσολάβηση	36
2.2.7. Άτομα πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	37
2.2.8. Πρώτη και δεύτερη γλώσσα	38
2.3. Το πλαίσιο της Κριτικής Ψυχολογίας αναφορικά με τη μελέτη της υποκειμενικότητας	39
2.3.1. Υποκειμενικότητα και παραδοσιακή ψυχολογία	39
2.3.2. Η υποκειμενικότητα στην Κριτική Ψυχολογία	41
2.3.3. Κοινωνικά διαμεσολαβημένη υποκειμενικότητα	46
2.4. Διαστάσεις και οριοθέτηση της υποκειμενικότητας	54
2.4.1. Υποκειμενικότητα σε αντίθεση με την αντικειμενικότητα	54
2.4.2. Υποκειμενικότητα ως έκφραση του εαυτού	56
2.4.3. Υποκειμενικότητα ως αυτοσυνείδηση	58
2.4.4. Υποκειμενικότητα ως διαρκής και δυναμική διαδικασία	59
2.4.5. Υποκειμενικότητα ως δι-υποκειμενικότητα	61
2.4.6. Υποκειμενικότητα και κοινωνικό πλαίσιο	62
2.4.7. Η διαμόρφωση της υποκειμενικότητας και νέες πολιτισμικές συνθήκες	65

2.5. Οριοθέτηση της υποκειμενοποίησης	67
2.5.1. Υποκειμενοποίηση με γλωσσολογικά κριτήρια	
2.5.2. Υποκειμενοποίηση υπό άλλες οπτικές	71
2.5.3. Υποκειμενοποίηση και νέες πολιτισμικές συνθήκες	74
2.6. Διαστάσεις της υποκειμενοποίησης	75
2.6.1. Η κοινωνικοποίηση ως διάσταση της υποκειμενοποίησης	75
2.6.2. Η πολιτισμοποίηση και ο επιπολιτισμός ως διαστάσεις της υποκειμενοποίησης	77
2.6.2.1. Πολιτισμοποίηση	78
2.6.2.2. Επιπολιτισμός	79
2.6.2.2.1. Στάσεις των πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων απέναντι στον επιπολιτισμό	82
2.6.2.3. Σύγκριση των εννοιών «πολιτισμοποίηση» και «επιπολιτισμός»	84
2.6.3. Η μάθηση ως διάσταση της υποκειμενοποίησης	84
2.6.3.1. Ορισμοί μάθησης	85
2.6.3.2. Μάθηση και νέες πολιτισμικές συνθήκες	87
2.6.4. Η ταυτότητα ως διάσταση της υποκειμενοποίησης	88
2.6.4.1. Είδη ταυτότητας	89
2.6.4.1.1. Προσωπική ταυτότητα	90
2.6.4.1.2. Κοινωνική ταυτότητα	90
2.6.4.1.3. Εθνική ταυτότητα	91
2.6.4.1.4. Συνειδητή και μη συνειδητή ταυτότητα	93
2.6.4.1.5. Πολιτισμική ταυτότητα	93
2.6.4.2. Ταυτότητα και υποκειμενικότητα	95
2.6.4.3. Ταυτότητες και νέες πολιτισμικές συνθήκες	95
2.7. Διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήσεις για τη διαμόρφωση της υποκειμενικότητας	98
2.7.1. Η οικογένεια ως διαμεσολαβητής	100
2.7.1.1. Διαμεσολαβήσεις της οικογένειας και νέες πολιτισμικές συνθήκες	102
2.7.2. Το σχολείο ως διαμεσολαβητής	107
2.7.2.1. Διαμεσολαβήσεις του σχολείου και νέες πολιτισμικές συνθήκες	109
2.7.3. Οι φιλικές σχέσεις ως διαμεσολαβητής	114
2.7.3.1. Οι διαμεσολαβήσεις της σχέσης με συνομηλίκους	114
2.7.3.2. Οι διαμεσολαβήσεις της στάσης των γηγενών	116

2.7.4. Η γλώσσα ως διαμεσολαβητής	119
2.7.4.1. Οι διαμεσολαβήσεις της γλώσσας και νέες πολιτισμικές συνθήκες	120
2.7.4.3. Οι διαμεσολαβήσεις της διγλωσσίας και νέες πολιτισμικές συνθήκες	120
2.7.5. Η αυτοαντίληψη και η αυτοεκτίμηση ως διαμεσολαβητές	126
2.7.5.1. Αυτοαντίληψη	126
2.7.5.2. Αυτοεκτίμηση	127
2.7.5.3. Οι διαμεσολαβήσεις της αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης και νέες πολιτισμικές συνθήκες	129
2.7.6. Ο πολιτισμός (ή οι πολιτισμοί) ως διαμεσολαβητής	130
2.7.6.1. Η έννοια του πολιτισμού	130
2.7.6.2. Οι διαμεσολαβήσεις του πολιτισμού και νέες συνθήκες	132
2.7.7. Η ετερότητα ως διαμεσολαβητής και οι διαμεσολαβήσεις της	134
2.7.8. Η ένταξη ως διαμεσολαβητής και οι διαμεσολαβήσεις της	137
2.7.9. Το φύλο ως διαμεσολαβητής και οι διαμεσολαβήσεις του	139
2.8. Παρουσίαση σχετικών ερευνών αναφορικά με την υποκειμενοποίηση και την υποκειμενικότητα	142
2.8.1. Έρευνες σχετικές με το ρόλο των κοινωνικών διαμεσολαβήσεων στη διαμόρφωση της υποκειμενικότητας	142
2.8.2. Έρευνες σχετικές με την κατασκευή και νοηματοδότηση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας	143
2.8.3. Έρευνες σχετικές με τον επιπολιτισμό	147
2.8.4. Έρευνες σχετικές με την αυτοεκτίμηση και τη μετανάστευση	149
2.8.5. Έρευνες σχετικές με τη σχολική επίδοση και προσαρμογή παιδιών από πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες	150
2.8.6. Έρευνες σχετικές με την ύπαρξη διαφορών στο εσωτερικό των μειονοτικών ομάδων	152
2.8.7. Έρευνες σχετικές με τη διαμεσολάβηση της στάσης των γηγενών, των φιλικών σχέσεων, της σχέσης με τους συνομηλίκους και την ένταξη των μεταναστών στη χώρα υποδοχής	153
2.9. Η παρούσα έρευνα	156
2.9.1. Το κοινωνικό πλαίσιο της έρευνας	157
2.9.2. Υποκείμενα έρευνας	158
2.9.3. Σκοποί της έρευνας	159

2.10. Υποθέσεις έρευνας	160
2.10.1. Επιμέρους υποθέσεις	160
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	165
3.1. Διαδικασία πραγματοποίησης της έρευνας	165
3.2. Επιλογή μεθόδου εργασίας	166
3.3.1. Τα ερωτηματολόγια	166
3.3.1.1. Στάδια καταρτισμού των ερωτηματολογίων	170
3.3.1.1.1. Διεξαγωγή διερευνητικών συνεντεύξεων για την κατάρτιση δοκιμαστικού ερωτηματολογίου	171
3.3.1.1.2. Διαμόρφωση νέου ερωτηματολογίου και πιλοτική χορήγησή του	171
3.3.1.1.2.1. Δείκτες αξιοπιστίας του νέου δοκιμαστικού ερωτηματολογίου	172
3.3.1.1.2.2. Εξέταση εγκυρότητας του νέου δοκιμαστικού ερωτηματολογίου	173
3.3.1.2. Τελικά ερωτηματολόγια: αναλυτική περιγραφή και τελικοί δείκτες αξιοπιστίας και εγκυρότητας	181
3.3.1.2.1. Περιγραφή ερωτηματολογίων	181
3.3.1.2.2. Τελικοί δείκτες αξιοπιστίας και εγκυρότητας	185
3.3.2. Η Συνέντευξη	189
3.3.2.1. Είδος και Περιεχόμενο Συνέντευξης	190
3.3.2.1.1. Διεξαγωγή τελικών συνεντεύξεων	191
3.4. Πληθυσμός της έρευνας – Δείγμα	193
3.4.1. Καθορισμός πληθυσμού	193
3.4.2. Δειγματοληπτική μέθοδος	197
3.4.3. Το δείγμα της έρευνας	195
3.4.3.1. Το δείγμα της έρευνας από τον ελλαδικό χώρο	195
3.4.3.2. Το δείγμα της έρευνας από τον κυπριακό χώρο	195
3.4.3.3. Αναλυτικά στοιχεία του δείγματος σε Ελλάδα και Κύπρο	196
3.4.3.3.1. Αναλυτικά στοιχεία του δείγματος σε Ελλάδα και Κύπρο ανά τάξη φοίτησης και φύλο	196
3.4.3.3.2. Αναλυτικά στοιχεία του δείγματος σε Ελλάδα και Κύπρο ανά χώρα προέλευσης	196
3.4.3.3.3. Αναλυτικά στοιχεία του δείγματος σε Ελλάδα και Κύπρο ανά επάγγελμα γονέων	197

3.4.3.3.4. Άλλα χαρακτηριστικά του δείγματος σε Ελλάδα και Κύπρο	200
3.5. Στατιστικές τεχνικές	200
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	203
4.1. Εισαγωγή	203
4.2. Αποτελέσματα από τον ελλαδικό χώρο	204
4.2.1. Αποτελέσματα κοινού Α΄ μέρους του ερωτηματολογίου για γηγενείς μαθητές/τριες και για μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	204
4.2.1.1. Παραγοντική ανάλυση	204
4.2.1.1.1. Σύγκριση μέσων όρων των γηγενών μαθητών/τριών και μαθητών/τριών πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ανά παράγοντα	207
4.2.1.1.2. Σύγκριση των μέσων όρων συγκεκριμένων μεταβλητών των παραγόντων	209
4.2.1.2. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	211
4.2.1.2.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	212
4.2.1.2.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	215
4.2.1.2.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	217
4.2.1.3. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Α΄ μέρους ερωτηματολογίου ανά παράγοντα	219
4.2.1.3.1. Παράγοντας «Αυτοεκτίμηση ως προς τη γενική επιτέλεση έργων και τη σχολική επίδοση»	219
4.2.1.3.2. Παράγοντας «Σχέσεις με άτομα από άλλη χώρα»	224
4.2.1.3.3. Παράγοντας «Σχέσεις με άτομα της χώρας υποδοχής»	226
4.2.1.3.4. Παράγοντας «Μελλοντικές προσδοκίες»	229
4.2.1.3.5. Παράγοντας «Πρόσληψη σχολικού κλίματος»	231
4.2.2. Αποτελέσματα Β΄ μέρους για γηγενείς μαθητές και μαθήτριες	234
4.2.2.1. Παραγοντική ανάλυση Β΄ μέρους για τα γηγενή παιδιά	234
4.2.2.1.1. Μέσοι όροι και μεταβλητές παραγόντων	235
4.2.2.1.2. Μέσοι όροι συγκεκριμένων μεταβλητών του κάθε παράγοντα	236
4.2.2.1.3. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	237
4.2.2.1.3.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	238
4.2.2.1.3.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	240
4.2.2.1.3.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	243
4.2.2.2. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Β΄ μέρους ερωτηματολογίου για γηγενή παιδιά	247

4.2.2.2.1. Παράγοντας «θετική στάση προς τα παιδιά από άλλες χώρες»	247
4.2.2.2.2. Παράγοντας «αρνητική στάση προς τα παιδιά από άλλες χώρες»	249
4.2.2.2.3. Παράγοντας «άποψη για τη διαφορετικότητα των παιδιών από άλλες χώρες»	250
4.2.3. Αποτελέσματα Β΄ μέρους για παιδιά από πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες	251
4.2.3.1. Παραγοντική ανάλυση Β΄ μέρους για παιδιά από πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες	252
4.2.3.1.1. Μέσοι όροι και μεταβλητές παραγόντων	252
4.2.3.1.2 Μέσοι όροι των συγκεκριμένων μεταβλητών των παραγόντων	255
4.2.3.2. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	259
4.2.3.2.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	259
4.2.3.2.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	265
4.2.3.2.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	269
4.2.3.2.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	275
4.2.3.2.5. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χρόνια φοίτησης στο ελληνικό σχολείο»	277
4.2.3.3. Αποτελέσματα παλινδρομικών αναλύσεων	278
4.2.3.3.1. Παράγοντας «διατήρηση συνθησιών της χώρας προέλευσης»	279
4.2.3.3.2. Παράγοντας «συνήθειες χώρας υποδοχής»	279
4.2.3.3.3. Παράγοντας «ταύτιση με τη χώρα υποδοχής»	280
4.2.3.3.4. Παράγοντας «υποχρέωση στη χώρα προέλευσης»	280
4.2.3.3.5. Παράγοντας «θετική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής»	281
4.2.3.3.6. Παράγοντας «αρνητική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής»	281
4.2.3.3.7. Παλινδρομική εξίσωση πρόβλεψης της δήλωσης «νιώθω ότι είμαι Έλληνας»	282
4.2.3.4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Β΄ μέρους ερωτηματολογίου για παιδιά πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	284
4.2.3.4.1. Παράγοντας «συνήθειες χώρας προέλευσης»	284
4.2.3.4.2. Παράγοντας «συνήθειες χώρας υποδοχής»	289
4.2.3.4.3. Παράγοντας «ταύτιση με τη χώρα υποδοχής»	293
4.2.3.4.4. Παράγοντας «υποχρέωση προς τη χώρα προέλευσης»	297

4.2.3.4.5. Παράγοντες «θετική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής» και «αρνητική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής»	300
4.2.4. Αποτελέσματα Γ΄ μέρους του ερωτηματολογίου για εκπαιδευτικούς	302
4.2.4.1. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και μαθητών για τη σχολική επίδοση των μαθητών	302
4.2.4.2. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και μαθητών για τη συμπεριφορά και την προσαρμογή των μαθητών στο σχολείο	303
4.2.4.3. Σύγκριση των δηλώσεων των εκπαιδευτικών για κάθε ομάδα παιδιών	303
4.2.4.4. Ανεξάρτητες μεταβλητές και δηλώσεις εκπαιδευτικών	304
4.2.4.4.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	304
4.2.4.4.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	305
4.2.4.4.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	306
4.2.4.4.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	307
4.2.4.5. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Γ΄ μέρους ερωτηματολογίων	307
4.2.4.5.1. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους/τις γηγενείς μαθητές/τριες και μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων στη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, τη συμπεριφορά και την προσαρμογή στο σχολείο	308
4.2.4.5.2. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους γηγενείς μαθητές/τριες και τους μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ως προς το φύλο	309
4.2.4.5.3. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους γηγενείς μαθητές/τριες και τους μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ως προς την τάξη φοίτησης	310
4.2.4.5.4. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους γηγενείς μαθητές/τριες και τους μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ως προς το επάγγελμα πατέρα	311
4.2.4.5.5. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ως προς τη χώρα γέννησης	311
4.3. Αποτελέσματα από τον κυπριακό χώρο	313
4.3.1. Αποτελέσματα κοινού Α΄ μέρους του ερωτηματολογίου για γηγενείς μαθητές/τριες και για μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	313
4.3.1.1. Παραγοντική ανάλυση	313

4.3.1.2. Σύγκριση μέσων όρων των γηγενών μαθητών/τριών και των μαθητών πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ανά παράγοντα	315
4.3.1.3. Σύγκριση των μέσων όρων συγκεκριμένων μεταβλητών των παραγόντων	318
4.3.1.4. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	320
4.3.1.4.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	320
4.3.1.4.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	321
4.3.1.4.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	323
4.3.2. Αποτελέσματα Β΄ μέρους για γηγενείς μαθητές/τριες	326
4.3.2.1. Παραγοντική ανάλυση Β΄ μέρους για γηγενή παιδιά	326
4.3.2.2. Μέσοι όροι και μεταβλητές παραγόντων	328
4.3.2.3. Μέσοι όροι συγκεκριμένων δηλώσεων των παραγόντων	328
4.3.2.4. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	329
4.3.2.4.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	329
4.3.2.4.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	332
4.3.2.4.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	335
4.3.3. Αποτελέσματα Β΄ μέρους για παιδιά πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	338
4.3.3.1. Παραγοντική ανάλυση Β΄ μέρους για παιδιά πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	338
4.3.3.2. Μέσοι όροι και μεταβλητές παραγόντων	340
4.3.3.3. Μέσοι όροι συγκεκριμένων δηλώσεων των παραγόντων	342
4.3.3.4. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	344
4.3.3.4.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	344
4.3.3.4.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	349
4.3.3.4.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	354
4.3.3.4.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	360
4.3.3.4.5. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χρόνια στο ελληνικό σχολείο»	362
4.3.3.5. Αποτελέσματα παλινδρομικών αναλύσεων	363
4.3.3.5.1. Παράγοντας «συνήθειες χώρας προέλευσης»	363
4.3.3.5.2. Παράγοντας «ταύτιση με χώρα υποδοχής»	364
4.3.3.5.3. Παράγοντας «συνήθειες χώρας υποδοχής»	364
4.3.3.5.4. Παράγοντας «υποχρέωση προς τη χώρα προέλευσης»	365
4.3.3.5.5. Παράγοντας «ελληνική γλώσσα»	365
4.3.3.5.6. Παράγοντας «αρνητική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής»	366
4.3.3.5.7. Παράγοντας «θετική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής»	366

4.3.3.5.8. Παλινδρομική εξίσωση πρόβλεψης της δήλωσης «νιώθω ότι είμαι Κύπριος»	367
4.3.4. Αποτελέσματα Γ΄ μέρους του ερωτηματολογίου για εκπαιδευτικούς	369
4.3.4.1. Συσχετίσεις των δηλώσεων των εκπαιδευτικών με τις δηλώσεις των μαθητών για τη σχολική επίδοση των μαθητών	369
4.3.4.2. Συσχετίσεις των δηλώσεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών για τη συμπεριφορά και την προσαρμογή των μαθητών	369
4.3.4.3. Σύγκριση των δηλώσεων των εκπαιδευτικών για κάθε ομάδα παιδιών	370
4.3.4.4. Ανεξάρτητες μεταβλητές και δηλώσεις εκπαιδευτικών	371
4.3.4.4.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	371
4.3.4.4.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	371
4.3.4.4.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	372
4.3.4.4.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	374
4.4. Σύγκριση αποτελεσμάτων Ελλάδας – Κύπρου (προτοβάθμια εκπαίδευση)	374
4.4.1. Αποτελέσματα κοινού Α΄ μέρους του ερωτηματολογίου για γηγενείς μαθητές/τριες και μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	375
4.4.1.1. Σύγκριση μέσων όρων των γηγενών μαθητών/τριών και των μαθητών/τριών πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων ανά παράγοντα	375
4.4.1.2. Σύγκριση των μέσων όρων συγκεκριμένων μεταβλητών των παραγόντων	379
4.4.1.3. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	385
4.4.1.3.1. Σύγκριση για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	385
4.4.1.3.2. Σύγκριση για την ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	386
4.4.1.3.3. Σύγκριση για την ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	388
4.4.1.3.4. Σύγκριση για την ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	390
4.4.1.3.5. Σύγκριση για την ανεξάρτητη μεταβλητή «χρόνια στο ελληνικό σχολείο»	391
4.4.1.4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων σύγκρισης Α΄ μέρους ερωτηματολογίων Ελλάδας και Κύπρου ανά παράγοντα	391

4.4.1.4.1. Παράγοντας «Αυτοεκτίμηση ως προς τη γενική επιτέλεση έργων και τη σχολική επίδοση»	391
4.4.1.4.2. Παράγοντας «σχέσεις με άτομα από άλλη χώρα»	394
4.4.1.4.3. Παράγοντας «σχέσεις με άτομα της χώρας υποδοχής»	395
4.4.1.4.4. Παράγοντας «πρόσληψη σχολικού κλίματος»	397
4.4.1.4.5. Παράγοντας «μελλοντικές προσδοκίες»	399
4.4.2. Αποτελέσματα Β΄ μέρους για γηγενείς μαθητές/τριες σε Ελλάδα και Κύπρο	400
4.4.2.1. Μέσοι όροι και μεταβλητές παραγόντων	400
4.4.2.2. Σύγκριση μέσων όρων συγκεκριμένων μεταβλητών του κάθε παράγοντα	401
4.4.2.3. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	401
4.4.2.3.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	402
4.4.2.3.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	405
4.4.2.3.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	411
4.4.2.4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Β΄ μέρους ερωτηματολογίου για γηγενείς μαθητές/τριες σε Ελλάδα και Κύπρο ανά παράγοντα	413
4.4.2.4.1. Παράγοντας «θετική Στάση προς τα παιδιά από άλλες χώρες»	414
4.4.2.4.2. Παράγοντας «αρνητική στάση προς τα παιδιά από άλλες χώρες»	415
4.4.2.4.3. Παράγοντας «άποψη για τη διαφορετικότητα των παιδιών από άλλες χώρες	416
4.4.3. Αποτελέσματα Β΄ μέρους για παιδιά πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων	417
4.4.3.1. Μέσοι όροι και μεταβλητές παραγόντων	417
4.4.3.2. Σύγκριση μέσων όρων των συγκεκριμένων μεταβλητών των παραγόντων	421
4.4.3.3. Ανεξάρτητες μεταβλητές και παράγοντες	423
4.4.3.3.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	423
4.4.3.3.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	431
4.4.3.3.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	438
4.4.3.3.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	444
4.4.3.3.5. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χρόνια στο ελληνικό σχολείο»	446
4.4.3.4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Β΄ μέρους ερωτηματολογίων για μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων σε Ελλάδα και Κύπρο ανά παράγοντα	447
4.4.3.4.1. Παράγοντας «συνήθειες χώρας προέλευσης»	447
4.4.3.4.2. Παράγοντας «ταύτιση με τη χώρα υποδοχής»	450

4.4.3.4.3. Παράγοντας «συνήθειες χώρας υποδοχής»	453
4.4.3.4.4. Παράγοντας «υποχρέωση προς τη χώρα προέλευσης»	454
4.4.3.4.5. Παράγοντας «ελληνική γλώσσα»	455
4.4.3.4.6. Παράγοντες «Θετική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής» και «αρνητική πρόσληψη συνθηκών στη χώρα υποδοχής»	
4.4.4. Αποτελέσματα Γ΄ μέρους του ερωτηματολογίου για εκπαιδευτικούς	457 458
4.4.4.1. Συσχετίσεις των δηλώσεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σχετικά με την επίδοση των μαθητών/τριών	458
4.4.4.2. Συσχέτιση των δηλώσεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σχετικά με τη συμπεριφορά και την προσαρμογή των μαθητών/τριών	459
4.4.4.3. Σύγκριση των δηλώσεων των εκπαιδευτικών για κάθε ομάδα παιδιών	460
4.4.4.4. Ανεξάρτητες μεταβλητές και δηλώσεις εκπαιδευτικών	460
4.4.4.4.1. Ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο»	461
4.4.4.4.2. Ανεξάρτητη μεταβλητή «τάξη φοίτησης»	461
4.4.4.4.3. Ανεξάρτητη μεταβλητή «επάγγελμα πατέρα»	462
4.4.4.4.4. Ανεξάρτητη μεταβλητή «χώρα γέννησης»	463
4.4.4.5. Ερμηνεία αποτελεσμάτων Γ΄ μέρους ερωτηματολογίων σε Ελλάδα και Κύπρο	465
4.4.4.5.1. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους/τις γηγενείς μαθητές/τριες και μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων στη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, τη συμπεριφορά και την προσαρμογή στο σχολείο σε Ελλάδα και Κύπρο	465
4.4.4.5.2. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους/τις γηγενείς μαθητές/τριες και μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων στη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, τη συμπεριφορά και την προσαρμογή στο σχολείο ως προς το φύλο	466
4.4.4.5.3. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους/τις γηγενείς μαθητές/τριες και μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων στη γλώσσα, τα μαθηματικά, τη συμπεριφορά και την προσαρμογή στο σχολείο ως προς την τάξη φοίτησης	467
4.4.4.5.4. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους/τις γηγενείς μαθητές/τριες και μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων στη γλώσσα, τα μαθηματικά, τη συμπεριφορά και την προσαρμογή στο σχολείο ως προς το επάγγελμα πατέρα	468

4.4.4.5.5. Σύγκριση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών για τους μαθητές/τριες πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων στη γλώσσα, τα μαθηματικά, τη συμπεριφορά και την προσαρμογή στο σχολείο ως προς τη χώρα γέννησης	468
4.5. Αποτελέσματα Συνεντεύξεων από Ελλάδα και Κύπρο	469
4.5.1. Ερωτήσεις που απευθύνθηκαν μόνο στα γηγενή παιδιά	470
4.5.1.1. Κατηγορία: στάσεις και συμπεριφορές προς τα παιδιά από πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες	470
4.5.1.1.1. Σχολιασμός αποτελεσμάτων των ερωτήσεων προς τα γηγενή παιδιά	474
4.5.2 Ερωτήσεις που απευθύνθηκαν μόνο σε παιδιά από πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες	482
4.5.2.1. Κατηγορία «σχέση με τη χώρα προέλευσης»	482
4.5.2.1.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «σχέση με τη χώρα προέλευσης»	485
4.5.2.2. Κατηγορία «συνήθειες χώρας προέλευσης»	489
4.5.2.2.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «Συνήθειες χώρας προέλευσης»	491
4.5.2.3. Κατηγορία: επαφές με την ευρύτερη οικογένεια	494
4.5.2.3.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «επαφές με την ευρύτερη οικογένεια»	496
4.5.2.4. Κατηγορία: γλώσσα και διγλωσσία	497
4.5.2.4.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «γλώσσα και διγλωσσία»	500
4.5.2.5. Κατηγορία: σχετικά με τη χώρα υποδοχής	505
4.5.2.5.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «σχετικά με τη χώρα υποδοχής»	507
4.5.2.6. Κατηγορία: σχετικά με τα παιδιά της χώρας υποδοχής	510
4.5.2.6.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «σχετικά με τα παιδιά της χώρας υποδοχής»	511
4.5.2.7. Κατηγορία: νοηματοδότηση καταγωγής και εθνικής ταυτότητας	512
4.5.2.7.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων κατηγορίας «Νοηματοδότηση καταγωγής και εθνικής ταυτότητας»	515
4.5.2.8. Κατηγορία: μελλοντικές προσδοκίες	519
4.5.2.8.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «μελλοντικές προσδοκίες»	521
4.5.3. Ερωτήσεις που απευθύνθηκαν και στις δύο ομάδες παιδιών	524

4.5.3.1. Κατηγορία: φιλικές σχέσεις	524
4.5.3.1.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων κατηγορίας «Φιλικές σχέσεις»	528
4.5.3.2. Κατηγορία: προσδιορισμός καταγωγής	531
4.5.3.2.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων της κατηγορίας «Προσδιορισμός καταγωγής»	535
4.5.3.3. Κατηγορία: Προσδιορισμός εαυτού	541
4.5.3.3.1. Σχολιασμός συνεντεύξεων κατηγορίας «Προσδιορισμός εαυτού»	543
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	547
5.1. Σχολιασμός των επιμέρους υποθέσεων της έρευνας	547
5.1.1. Οι επιμέρους υποθέσεις της έρευνας	547
5.1.1.1. Οι επιμέρους υποθέσεις του πρώτου σκοπού της έρευνας	547
5.1.1.2. Οι επιμέρους υποθέσεις του δεύτερου σκοπού της έρευνας	550
5.1.1.3. Οι επιμέρους υποθέσεις του τρίτου σκοπού της έρευνας	553
5.1.1.4. Οι επιμέρους υποθέσεις του τέταρτου σκοπού της έρευνας	556
5.1.1.5. Οι επιμέρους υποθέσεις του πέμπτου σκοπού της έρευνας	560
5.1.1.6. Οι επιμέρους υποθέσεις του έκτου σκοπού της έρευνας	562
5.1.1.7. Οι επιμέρους υποθέσεις του έβδομου σκοπού της έρευνας	570
5.2. Συζήτηση	572
5.2.1. Θεωρητικές προεκτάσεις των αποτελεσμάτων	577
5.2.2. Αδυναμίες της παρούσας έρευνας	580
5.2.3. Εισηγήσεις για μελλοντικές έρευνες	581
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	583
Ελληνόγλωσση	583
Ξενόγλωσση	583
Ιστοσελίδες	609
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ	613
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	631
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ	635